

DISQVISITIONUM PRACTICARUM

ΓΡΑΜΝΑΣΜΑ VICESIMUM PRIMUM,
Proximum & immediatum VIRTUTIS
MORALIS *subjectum*, naturamque *actio-*
nūm, habitum Virtutis antecedentium
& consequentium, nec non formam &c.
cum illis, quæ de *Vitio* moventur, ex-
ponens; idque tantum qua *ανασκευήν*
& *ἀξιωμάτα*:

Quod

DEO CLEMENTER BENEDICENTE,
Censente Ampliss. Fac. Phil. in Reg. Acad. Ab.
PRÆSIDE

M. AND. WANOCCHIO,

Phil. Pract. & Histor. Prof. Ord.

Reg. Alumn. h. a. Inspect.

Publicæ discussioni reverenter & modeste sistit

S. REG. MAJESTATIS ALUMNUS,
CLAUDIUS C. HOLSTIUS,
Aboa - Finlandus.

ed d. VI. Maii, hor. 8. m.s. M DC LXXXVII.

In auditorio superiori.

Impr. apud Johannem Wallium, A.T.

Fabri Fabrarium

VIRIS

Plurimum Reverendis Praeclariss. & Spectariss.

DN. MAG. PETRO A. BERGIO,

Pastori & Praeposito in Eßjala meritissimo,
Promotori singulariter colendo;

DN. M. GABRIELI FORTHELIO,

Past. & Praeposito Biörenborgensi digniss. co-
sanguineo multis nominibus adamando;

DN. LAURENTIO WILSTADIO,

designato Judici Territoriali in Superiori
Satcundia, Fautori in paucis plur: co-
lendo: Ut & Rever. & Clariss.

DN. JSRAELI ALFTANO, Pasto-
ri in Store-Ryro fidelissimo, cognato &
Fautori unicè suspiciendo:

DN. GABRIELI PELDANO, Pa-
stori in Jlmoila anttentiss. Benefactori su-
observando;

DN. MATTHIÆ MANDRÆO, Pa-
stori in Zakator legitime constituto, Fauto-
ri & amico sincere dilecto:

DN. M. AND. BERGIO, Vice Pa-
stori in Eßjala vigilansissimo, Fautori &
amico jugiter honorando,

DN. OLAO PAULI Tufwa/Com-
missario maximè circumspetio, Evergeta
honorando,

ANNOS Nestoreos!

Concordiae quandam rebus o-
mnibus sive catenam sive
vim inesse, qua in se in-
vicem ferantur copulenturq; etiam ex
iis, quae arti sunt obnoxia, probari pos-
est. Quod enim effabre ac specio-
se calo, torno, peniculo &c aliis
factum elaboratumq; est, artificium
exspectat judicia, nuda vero atq; plebe-
ja respuit: nulla enim ars oforem nisi
ignorantem habet. Quis magni Parrha-
ii artificium estimat magis miraturq;
quam Zeuxis ? dum se, artificem tan-
tum, ab eodem superatum professus est;
næ ruditis hominis par esset de utroq;
sententia. Sic Apelles pictor ingeni-
osissimus, piceati cuiusdam castigatio-
nes, modo ne ultra crepidam, a quo praec-
denterq; animo, pariter ac consilio tulit.
Quid de artibus liberalibus dicam, non
sane desunt, qui vel ægre easdem ad-
mittunt;

mittunt, vel certe minus afficiuntur minusq;
tribuunt, his miseriæ humanæ solatiis: causa
cadem est, scilicet odisse plerumq; homines
solent, quæ supra captum iis ardua, & non
nisi de nominibus sunt nota. Ego vero dum
Disputationi huic, sive Mæcenates sive Fau-
tores anquiererem, ipsum argumentum cognationis
quasi conscientia, ad Vos, Promotores
nominatissimi, sponte sua se contulit: de virtute agit, virtutis & Vos sectato-
tores, alii divinarum, humanarum alii Pan-
declarum interpres estis. Harum omnium
thesaurus Virtus est, eoq; magis amari debet:
nam ut iis, quæ possidentur, ea plurimi fiunt,
quorum exigua moles est, precium ingens;
& ut in cibis, ii maxime laudantur, qui
plurimum succi habent, ita cum hac res est.
Quare vultu sereno accipite, quidquid sit,
quod nunc in sinum vestrum devota ac offi-
ciosa veneratione reponit

Vestrarum Dignitatum
Cultor assiduus
CLAUD. HOLSTIUS.

Object. (δ) *Habitus virtutis acquiritur more & affectu.* E. est in appetitu sensitivo: Quia mos versatur in compositione perturbationum ad appetitum sensitivum pertinentium: evadit enim homo temperans, dum ad mediocritatem redigit commotiones cupiditatis.

Resp. (α) καὶ τυγχάνειν ad propositionem, virtutes crebris actionibus moribusq; acquiri. (β) καὶ ἀρνητιν, quod virtus inde non sit ponenda in appetitu sensitivo. Perinde enim foret dixisse: Studiosus acquirit sibi habitum philosophiae, crebra librorum Philosophicorum evolutione: E. ille idem habitus ineſt libris subjective.

Object. (ϵ) *Ille habitus censi debet virtus, quo præsente adeſt virtus, quo abſente abeft: at præſente habitu facultatis sentientis virtus adeſt, & homo v. g. dicitur temperans: temperans enim est homo, dum appetitus sensuum ita eſt affuetudine confirmatus, ut adversus rationem non insurgat. E. virtus eſt in appetitu sensitivo.*

Resp. negando consequentiam. Qualis eſt sequela? pæſente habitu facultatis

sentientis adest virtus: E. virtus est in facultate sensitiva. Quasi effectum, (moderatio affectuum) & causa (virtus moralis) necessario deberent uni eidemq; subiecto inesse.

Object. (ζ) Si virtus moralis non est in appetitu sensuum, est usiq; in parterationali, & per consequens sicut habitus intellectus: at illi non sunt praeter quinq; ab Aristotele numeratos. E.

Resp. κατὰ συγκάρησιν, virtutem esse in parte rationali, scilicet voluntate, quæ rationalis est per participationem: non tamen mox fieri habitum intellectus principalem, & in rigore Aristotelicota-
lē, nisi directe, antecedenter & normaliter.

Object. (η) Virtus moralis est propter appetitum sensitivum per domandum: quia si homo, aut mansisset in statu integritatis, aut post lapsum solus esset, virtute morali non magis indigeret, quam angelie. appetitus sensitivus est virtutis subiectum.

Resp. (α) Consequentiam esse nullam: pari namq; ratione concluderem, artem equitandi esse propter equos solerter in gyrum agendos: ergo ipsos equos esse artis equitandi subiecta, μέγα διατη-
μα!

pa? (β) Quis virtutem moralem ab homine integro separaverit? quamvis acquisitam, quæ in statu lapsus obtinet, tantæ conditioni minus dignam censuerit. Quis etiam angelos, virtutis, quæ naturæ angelicæ est conveniens, expertes dixerit? Quis deniq; hominem, quamvis solum, virtute, v. g. pietate, sobrietate, frugalitate, &c. carere posse affirmarit? Frustra est etiam Piccolomineus, dum virtutes putat ponendas in appetitu sensuum, eo quod alterationi sit obnoxius; mens vero non. Constat enim & mentem esse alterationis capacem, cum in proposito sit, virtute ac vitio eam alterari, & quasi commutari. Nonne ex renovatione & regeneratione constat, intellectum & voluntatem, qua suas affectiones esse alterabiles? Auctoritatem Aristotelis *L. I. magn. mor. c. 1.* quam pro se obtendit Piccolomineus, (quod Socratem eo damnavit, quia virtutes dixit esse scientias, Platonem vero laudavit, quia divisit animam in partem rationis compotem & expertem, ac unicuique propriam virtutem condonavit) non adeo moratur: sed nec Aristoteles nobis est inimicus, cum

ibis ut facetur Gallutius, loquatur de appetitu generaliter, quatenus præscindit a rationali & sensitivo.

§. V.

Concludimus ergo, dicendo *Virtutem* moralem esse in *voluntate subjective* & *essentialiter*; in *intellectu practico directive*, antecedenter, & *normaliter*; in *appetitus sensitivo analogice* & *moderative*, velut in *subjecto alterationis*. Et quando virtutem dicimus esse in *voluntate*, tanquam proprio *subjecto*, tum id intelligendum εξόχως, de *subjecto perfectionis* & *eminenti*. Ita debet intelligi pag. 249, part. gen. Celeberrimus B. D. Meisner. *Phil. sobr. Quest. etb. sect. I. p. m. III.* dum de *subjecto virtutis moralis* agit, distinguit inter *virtutem simplicem*, quæ per non distinctos diversarum facultatum actus exercetur, & *compositam* seu *mixtam*, quæ per plures actus plurium facultatum sese profert, ut *prudentia*. Sic Thomas: I. 2° qv. LVI. a. 2. *Aliquid dicitur esse in duobus*; primo sic, quod ex aequo sit in utroque; sic *impossibile* unam *virtutem esse in duabus potentias*: Secundo ordine quodam, & sic una *virtus* potest pertinere

tinere ad plures potentias, ita quod in una sit, principaliter, & se extendat ad alios per modum dispositionis, vel diffusionis, (ut supra p. 636.) secundum quod una potentia movetur ab alia. Et in conclusione: impossibile est unam virtutem esse in duabus potentiis, nisi illæ ordinem ad invicem habeant, in participatione illius virtutis. Nec non art. 3. conclus. impossibile est intellectum esse subjectum virtutis simpliciter, nisi secundum ordinem ad voluntatem, quæ virtutis simpliciter subjectum est. Si quis objiceret, (α) Unum numero accidens non posse esse in diversis numero subjectis? Responderi potest: Si accidens, secundum totum suum esse naturaliter consideratur, non potest esse in subjectis divisis & immediatis, uno eodemque modo: in unitis autem & mediatis ac diversimode, nihil repugnat; scilicet, ut in uno sit per prius, in altero per posterius &c. (β) Quemadmodum potentiae animæ sunt realiter & ab ipsa anima, & ab invicem distinctæ, (quod Thomæ parte l. qv. LXXVII. a. 1. Alberto 3. in parv. nat. Conimbr. I. II. de an. c. 3. q. 4. a. 2. Toleto I. II. de an. c. 4. t. 50. q. 9.

Fonsecæ l. V. Met. c. 5. q. 1. Sect. 5. Svat-
terz. tom. I. Disp. Met. Disp. 18. Sect. 3. n.
3. &c. videtur) ita una numero virtus
posset distracti & multiplicari; que enim
subjectis differunt, realiter differunt: at
omne quod est, eo ipso quod est, singulare
est. E. virtus consequenter est in uno o-
mnino subjecto. Respondetur ad hoc, (α)
admittendo hypothesin de reali potentia-
rum ab anima, ac ab invicem divisione,
quam controversiam hic loci declinamus.
(β) Deinde distinguendo inter virtutē sim-
plicem, & mixtam seu compositam: banc
posse esse quoad diversos actus in diversis
potentiis, non vero illam. Probat hoc
B. D. Meisn. exemplo *imaginis Dei* in pri-
mo homine, *fidei salvifica*, *speti* &c. Ita
Aristoteles lib. II. Et b. citante Thomæ, ad
virtutem tria requirit, *scire*, *velle* & *im-
mobiliter operari*. Duas diversas animi
potentias (*commentatur in Thomam Hor-
nejus*) non posse esse subjectum unius spe-
cie & numero virtutis, inde patet, quod
perfectiones potentiarū respiciant easdem
formales rationes objectorum, quas respi-
ciunt ipsæ potentiae: sicut ergo potentiae
illæ propter diversam rationem forma-

Iem objectorum, *specie*, imo *genere* differunt, ita etiam habitus, qui perficiunt potentias illas. Posse tamen habitum, qui in una potentia principaliter resideat, extendi etiam ad aliam, ex *prudentia* disciplinata: *base* enim etsi habitus est intellectus, extenditur tamen certo modo etiam ad voluntatem.

QVÆST. II.

Utrum forma virtutis potius sit conformitas cum lege aut voluntate Divina, quam mediocritas Aristotelica?

§. VI.

Dictum est supra p. 614. & 615. Definitionem virtutis Aristotelicam, non modo ob *genus*, (*habitum*) sed & propter *formam* (mediocritatem) esse suspectam, ut de *tautologia*, quam eidem afflicant, hic nihil addam. Præter autem illa, quæ contra *habitum* illic allata, & eadem opera soluta sunt, solent obvertere; (*a*) quod, quidam affectus sunt *vitia*, ut odium & invidia. E. quidam etiam sunt *virtutes*: quia virtus & vitium, cum sint contraria, sunt etiam in eodem genere.

S 14

Respon-

Respondeo, negando antecedens: Affe-
ctus enim quatenus tales, prout morali-
ter, ne dicam *physice*, (sic enim nec vir-
tutes sunt, nec vitiæ,) considerantur, &
quidem *antecedenter* ad actionem hanc
vel illam, adhuc sunt indifferentes, neque
boni neque mali. Neq; *Odium* præcise
tale est vitium, cum odium *cause*, quod
fundatur in ratione justitiae, licite possit,
necessitate id postulante, exerceri. *Invidia*,
envy &c. non tam sunt affe-
ctus, quam enormitates affectuum: nec
sunt affectus *simplices*, sed *mixti*. (β)
Misericordia (quæ est tristitia de malis
alienis) est affectus: *Misericordia* est vir-
tus. E. quædam virtus est affectus. Mi-
nor nititur auctoritate Ciceronis, qui mi-
sericordiam appellat virtutem, apud Au-
gustin. lib. ix. de Civ. Dei cap. 5. Resp.
ad minorem negando: nec enim miseri-
cordia, quatenus est simplex affectus, na-
tura nobis inditus, virtus appellari debet;
quamvis, dum more acquiritur & ex ra-
tione dependet, in censum earum refra-
tur, ut & clementia: neque Cicero for-
te aliud intendebat, quam posteriorem
misericordiæ significatum. (γ) *Virtus*

moralis est medium inter effectus. E. affectus est virtus. Ratio consequentiae est, quia medium est ejusdem generis cum extremitatibus. Resp. negando antecedens: Virtus enim non est medium inter affectus formaliter & quoad essentiam; licet effectiviter & eventualiter, quatenus passiones ad mediocritatem revocat, medium dici possit. (d) Quaedam virtus acquiritur una actione. E. non est habitus: quia una actio non facit habitum. Respond. Distinguendo inter virtutem moralē & intellectualē: hac parte tenus unius conclusiois notitia acquiritur; non illa. (e) Virtutum est officium, ut anima per eas recte suas edat operationes, iisque servetur & perficiatur. E. non sunt habitus formatae accedentes, sed facultates natum insitae. Ratio conseqv: quia virantes illas oportet esse animae penitissime insitas, unitas atque immutabiles: at habitus acquisitioni nunguam adeo insigi possunt, quin facile quandoque avelli queant. Respond. vicissim: distinguendo ad antecedens: operationes enim animæ sunt vel physicae, vel morales: si de moribus loquitur antecedens, negatur con-

sequentia. Neq; probatio urgens est, cum nec virtus dici possit simpliciter immutabilis, nec penitissime infixa, ut plane avelli nequeat. Hæc vide in Vendelino Heidero, aliis.

§. VII.

Quamvis autem ex dictis nullo quasi negotio fluit, Virtutem ex intrinseca sua ratione esse habitum bonum; verum cum, si non ipse Scotus, attamen ejus Commentator, Tartaretus lib. i. Dist. 17. qu. 2. existimet bonitatem moralem, quæ est conformitas, esse respectum extrinsecum, Iubet pauca ea de re adponere. Illius ha sunt hypotheses: (α) Bonitas moralis est aggregatio circumstantiarum, & conformitas earum ad distamen prudentiae. E. habitus moralis e ratione extrinseca est bonus: quia circumstantia sunt extrinsecae. Respondeo negando consequentiā: conformitas enim cum lege ipsas quoque involvit circumstantias, quæ non omnes & semper actioni morali sunt extrinsecæ, sed ut plurimum intrinsecæ. Opponuntur non opponenda. (β) Idem numero habitus moralis, qui fuit visiosus, potest pro ratione diversa fieri viruosus.

iuosus: v.g. qui manducaverit aliquid dubitans, peccat, quia non ex fide manducat, Rom. xiv. 23; et qui secundum conscientiam id facit, (puta in objecto adiaphoro) non peccat. E. habitus moralis ex ratione extrinseca est bonus. Respond. negando antecedens: nec enim unus idemq; numero est habitus, aliquid edentis dubitanter, & edentis aliquid conscienter. Jam ad questionem de forma virtutis motam.

§. VII.

Rationes contra mediocritatem sunt variae.

Obj. (α) Privatio non est forma habitus: mediocritas nihil est aliud, quam privatio excessus & defectus. E. mediocritas non est forma Virtutis. Respond. (α) κατὰ συγχώνησιν ad maiorem. (β) κατ' αργησιν ad minorem: nec enim mediocritas, prout forma virtutis, est privatio formaliter, quamvis connotative. Vel clarius: Mediocritas in definitione virtutis sumitur, non privative, pro parentia defectus & excessus: Sed positive, pro eo, quod est congruum legi & rectæ rationi

rationi, cui accidit existentia extre-
rum. Obj. (β) *Forma virtutis est con-
formitas cum lege aeterna & recta ratio-
ne.* E. non medioeritas; partim, quia hu-
nius rei unica tantum est definitio; par-
tim, quia conformitas illa neque solum,
neque praeципue, neque aliquando omni-
no consistit in mediocritate. Respond.
(α) Committi elenchum oppositorum,
quando conformitas cum lege, opponi-
tur mediocritati; quia illa ipsa mediocri-
tas fundatur in conformitate. (β) Unius
rei una tantum est definitio essentialis;
puta materialiter, non semper formaliter;
quoad sensum, non semper quoad
verba &c. (γ) *Mediocritas* (prout est
moralis medietas circumstantiarum & re-
quisitorum, ut attentis illis nihil in actu
deficit, aut superflui abundet; quemad-
modum eam definiunt) est solum actio-
nis moralis: sicubi vero ad aliud accom-
modatur, tum diverso modo sumitur. (δ)
Concedo conformitatem non praecipue &
primario consistere in mediocritate; con-
sistit tamen secundario, consequenter &
reductive. (ε) Dicunt quidem, non omnem
virtutem consistere in mediocritate, eaq;

geom-

geometrica; cum justitiae quædam sit species, quæ observat medietatem Arithmeticam; nempe *commutativa*: Ita dicunt neminem esse posse in excessu justum, pium, temperantem, & sic de ceteris. Sed nec omnia facile componuntur, ostendendo excessum in pietate superstitionem, in justitia injustitiam, quæ est unica vox excessum & defectum includens. &c.

Quod vero ad justitiam *commutativam*; tum est ibi medium arithmeticum formaliter, geometricum virtualiter. &c.

(γ) Si forma virtutis est mediocritas, eo, quod moderatur affectus, tum aut virtus Adami ante lapsum formâ caruit, (neque enim in statu integritatis homo perturbationibus erat obnoxius) aut ille idem status plane virtute caruit, aut denique virtus moralis in vita beata abolutur; cum nec ibi ulla futura sit lucta carnis & Spiritus: quorum quodvis est absurdum. E. Respond. (a) Virtutem in mediocritate collocant, non æque ratione moderandorum affectuum, ac ratione extremerum. Redigit quidem virtus perturbationes ad mediocritatem et si formaliter non sit ipsa mediocritas; (differit

rit Amelius Theol. lib. II. c. 2. d. 35.) quia subjectum ejus non est appetitus sensivus, sed ratio & voluntas. Et, si forma virtutis est mediocritas affectuum, jure videbitur virtus censenda affectus mediocris, isque non simplex, sed compositus e gradibus extremonum. (β) Aristoteles formam virtutis ponens mediocritatem, parum vel novit, vel fuit sollicitus de statu integratatis, aut futuræ gloriae; Sed unice ad præsentem hominum statum, utpote sibi notissimum & necessario informandum, respexit. (γ) Quid? si quis distingvat inter mediocritatem eminenter, & formaliter dictam: *Illam* relinquat statui integratatis & gloriae; *hanc* statui lapsus, & viæ adscribat; *Illam* negative sic appellari, quatenus mediocritati contrarium non admittit; *hanc positive*, quatenus & mediocritatem observat, & contrarium non admittit. (δ) Concedimus convenientiam cum lege æterna esse formam *a priori*; (quia, quicquid rem constituit & distinguit ab aliis, est vere ejusdem rei forma: convenientia virtutem constituit in suo esse, & distingvit a vicio &c. (ε) Ita tamen, ut legi æternæ recta ratio

ratio cum suo fœtu, mediocritate, subordinetur, sitque ita mediocritas forma & posteriori. Illa est forma *relativa*, hæc *absoluta*. Nec enim ideo virtus cum lege Dei congruit, quia consistit in mediocritate; sed ideo in mediocritate consistere intelligitur, quia cum lege divina consentit. Ad hæc dicit Dn. Strimes. p. xx.
apod. c. i. §. 21. Inepte excipi, distingven-
do inter formam & definitionem *a priori*, & *a posteriori*: nam forma, *inquit*,
omnium primus rei conceptus est, funda-
mentum & radix cunctorum prædicato-
rum essentialium, indeque in definitio-
ne accurata semper, ubi obvia est, expri-
menda, quia primo & immediate per eas
res una ab alia distingvitur. Vere qui-
dem hæc omnia: potest tamen unica illa
forma ratione signi & conceptus quid-
ditativi sic vel aliter exponi; quin & vi-
cem formæ, dum ipsa latet, sæpius sup-
plent consequentia formam, prædicata es-
sentialia. In Scholis Philosophorum,
(differit D. D. Ofiand. in Gros. p. m. 94)
definitionem hanc (puta virtutis per me-
diocritatem &c) posse tolerari non du-
bitamus, interim malunt Theologi de-
finire

finire illam per habitum electivum, con-
sistentem in rectitudine legi divine con-
sentanea; Si enim loquamur de virtuti-
bus gentilium, possunt illæ ex mediocri-
tate quidem explicari, at si de illis lo-
quamur, quæ vel theologicæ dicuntur,
vel fructus sunt Spiritus, quarum mora-
les in gentilismo umbram quandam ha-
buerunt, plenius & melius ita definiun-
tur: quamvis enim ex Scriptura etiam
videatur probari posse, inquit, in medio
morales esse positas, quas spiritus S. in
regenitis protrudit, dum præcipitur, ne
ad dextram & sinistram declinemus, Deut.
V. 32: ex patribus, Gregorio Nysseno
homil. 8. in cantica scribente: Virtus
media est inter duo vitia, nempe inter
defectum honesti, & inter exsuperatio-
nem: &c. et tandem ex ratione, quia
virtus hoc ipso in medio versatur, qua-
tenus juxta regulæ suæ præscriptum ita
suum attingit objectum, ut nec suam re-
gulam excedat, nec ab ea deficiat: Un-
de Gabr. Vasquez Disp. 86. in I. 2. c.
8. universaliter pronunciat. Existimamus
tamen (concludit Osiand:) medium quidem
servare virtutem, profundius tamen recti-
tudine

tudine ad legem divinam relata veram exprimi, (sc. virtutem) p̄æprimis si consideremus illam, non tantum ut est in regenit̄, sed etiam ut fuit quondam in Adamo, in quo non dixit mediocritatem affectuum, quæ fuerit instar fræni aurei coërcentis appetitus naturalem ferociam, ut singunt Pontificii, & aliquando erit in beatitudine æterna : & posito, admittendam esse mediocritatem, tanquam formam *absolutam*, cum rectitudinem præeligamus, non tamen absolvetur illa, sed *relativa* quoque addenda erit, quæ est convenientia cum aliqua lege, vel naturali, ut in gentilibus, vel morali, ut in Christianis. Hæc ille. Nec sane opponenda sunt his illa, quæ laudatus D. Ofsander in *Theologia moralis*, c. XV.
§. 49. contra Crellii Ethicam Christianam, & virtutem Aristotelicam pie, nervose & solide differit ; cum diversum utrobiq; sit formale: censura namque Grotii agit de virtute morali, quatenus tantum humana est & moralis, in abstractione *negativa*; in Theologia vero morali, quatenus & humana est & moralis, in abstractione *præcisiva*,

§. VIII.

Sit itaque B. D. Christ. Matth. *in Syst. Eth. l. iii. c. 2. disq. 5. p. 102.* discursus, quæstionis hujus conclusio: ubi sic: Nos, inquit, virtutem $\pi\epsilon\varphi\tau\omega\varsigma$ $\acute{\epsilon}\nu \delta\varrho\vartheta\sigma\tau\eta\varsigma$, h.e. primario in congruentia cum regula rectæ rationis; $\delta\varrho\vartheta\varrho\omega\varsigma$ vero $\acute{\epsilon}\nu \mu\acute{e}\sigma\acute{o}\tau\eta\varsigma$, h.e. secundario in mediocritate consistere statuimus. Vel, inquit, si Sehōlaisticorum terminis uti velimus, dicimus virtutem consistere $\acute{\epsilon}\nu \delta\varrho\vartheta\sigma\tau\eta\varsigma$ formaliter, $\acute{\epsilon}\nu \mu\acute{e}\sigma\acute{o}\tau\eta\varsigma$ vero concomitantem vel consequenter. Pergit: Et hanc sententiam hisce rationibus stabilimus: I. Forma est, per quam res est id quod est: Atqui virtus per $\tau\eta\varsigma \delta\varrho\vartheta\sigma\tau\eta\alpha$ est, id quod est; quia omne mensuratum per congruentiam cum mensura, est id quod est. Ergo. II. Per quod virtus formaliter a vicio distinguitur, in eo virtutis forma consistit: cui enim competit officium formale, eidem & ipsa forma competit necesse est: atqui per congruentiam cum regula rectæ rationis distinguitur virtus a vitiis. Ergo. Ubi nota, terminum rectæ rationis posse intelligi eminenter, originaliter, & pri-

primitive, prout in Deo omnis intellectus ἀριστερή πάθη inesse concipitur; vel formaliter, dependenter & primitive, prout est in homine. III. Contrariorum formæ sunt contrariæ: etenim omne contrarium suo contrario est contrarium per formam, qua est id quod est. Scal. exer. XII. § 4. Atqui vitii contrarium consistit ēν ἀνομίᾳ, illegalitate. Ergo virtus consistit in ἐυνομίᾳ. Et p. 104. Dici quoque potest, *inquit*, virtutem esse μεσότητα, ex sententia Peripateticorum, & esse ἀκρότητα, extremitatem, ex sententia Pythagoreorum: μεσότης dicitur ὁ σιωδῶς essentialiter, ακρότης vero τελείως, perfectionaliter, &c.

QUESTIO III.

Utrum actio habitum virtutis præcedens, sit ejusdem speciei cum sequente? Aff. D.

§. VIII.

Qui dicit virtutem moralem esse habitum, videtur fere dixisse, actiones habitum illum antecedentes esse ejusdem naturæ & rationis, ac sunt consequentes;

T t 2

quia,

quia, si antecedentes illæ sunt virtuosæ, conveniunt in ratione formalis (congruentia & mediocritate) cum subsequentibus, quæ per eandem rationem specificantur: cur ergo non sint ejusdem speciei? Actiter autem cum inter se dimicent Scriptores de hacce quæstione, Piccolomino *Grad. I c. 10.* Anr. Valæo *comp. p.m. 62. & 63.* Hornejo & aliis ab una; Stalio vero in *Eth. pag 76.* Heerbord, *Disp. XVII, §, II, p, 75,* Vallisero, Vendelino & aliis ab alia parte coeuntibus; scilicet illis quæstionem negantibus, his vero affirmantibus, operæ præsum erit admonere, (α) *Specie* sive *essentiis differre*, non esse tantum, ac realiter differre, ut etiam individua unius speciei distinguuntur: Sed habere *differentias* *essentiales* seu *formales*; convenire tamen in communi aliquo genere, quod de iis aptum natum est prædicari: sic homo & equus conveniunt in eodem genere, *animali*, differunt vero per *differentias* *essentiales*, *rationalitatem* & *irrationalitem*, quæ est omnibus brutis differentia communis; facultas autem hinniendi præter illam ex quo propria. (β) Non queri hic i. *actiones*

actiones antecedentes & consequentes sint
realiter distinctae? neque (2) quæri, an
distingvuntur ratione principii vel causa-
se, hoc vel alio modo affecta & directa?
Omnium enim actionum moralium prin-
cipium est voluntas; aliter tamen affecta
per dispositionem, aliter per habitum.
(3) Nec denique quæri, an distingvan-
tur ratione accidentium, v. g. temporis,
certitudinis, & perfectionis? quamvis
enim major in actionibus consequentibus,
quam antecedentibus sit certitudo & per-
fektio; illæ tamen specificam inter easdem
constituere nequeunt differentiam; quia,
majus & minus non variante speciem. In-
vento sic statu questionis, negativam hoc
argumento roborat Dn Rudrauffas in
inst. moralibus: *Q.* sub uno genere
contenta, non differunt differentia specifi-
ca, quam eandem & communem habent;
illa non sunt specie distincta, sed ejusdem
speciei. Atqui actiones præcedentes & con-
sequentes &c. E. Major evidens est. Mi-
nor etiam probatur, partim, quia actio-
nam antecedens, quam consequens conve-
nit in eodem genere, nempe bonitate: bo-
na, in quaam, est consequens virtutis habi-

tum, citra omnem controversiam; bona etiam *antecedens*, cum bonæ, non malæ actiones, virtutis habitum introducant: *qualis causa talis effectus: partim*, quia actio antecedens & consequens conveniunt forma, quæ utrobique est conformitas cum lege seu mediocritas; ut enim consequens per illam ipsam est virtuosa, ita & antecedens, si alias actio virtutis audire debet. Quid multis? conveniunt (a) ratione principii, puta voluntatis, judicium rationis practicæ exequentis; (b) ratione objecti, ut actio habitum liberalitatis antecedens, circa idem versatur objectum, ac actio habitum consequens: (c) ratione finis, qui utrobique gloria DEI, honestum, salus privata & publica.

§. IX.

Object. (α) *Actiones, quæ e diversis proveniunt principiis, differunt specie: at actiones habitum virtutis antecedentes, & consequentes, e diversis proveniunt principiis;* quia actio antecedens est, vel a voluntate, secundum rectam rationem formata, vel à dispositione; consequens vero ab habitu. Ergo.

Respondeo (α) *Majorem non esse u-*
niver-

niversaliter veram: possunt enim effecta esse ejusdem speciei, quamvis e diversis fluant principiis: Sic *planta* aliquando per industriam hortulani ex semine producitur, aliquando sponte sua nascitur, quæ tamen ejusdem esse potest specie: *Ignis*, qui a *luce*, *collisione chalybis & ferri*, atque *attritu lignorum* producitur, idem specie *ignis* est: *Scientia*, quædam ex *inventione propria*, quædam ex *lectione*, quædam ex *auditu* est, una tamen qua speciem est *scientia*. (3) Minor petit *principium*: nec enim dum ostensum est, actionem, quæ est a *dispositione*, e diverso esse principio, quam quæ est ab *habitu*, & quæ est a *voluntate præcise* tali: quia (1) *habitus* & *dispositio* non differunt Specie: (2) quia, (quicquid tandem dicat Svaretz *Diff. XLIV. s. 5. n. 6* cum Goclenio, eth. quæst. LXV.) verisimilius est, actionem habitum consequentem, non esse ab *habitu*, tanquam causa, sed a *voluntate* habitu affecta; adeo, ut, quamvis ad voluntatem accedat *habitus*, eandem facilitans in suis operacionibus, non tamen dici possunt esse, ab *habitu* tanquam causa adæquata, sed a vo-

Iuntate. Vide Vendel. l. l. c. 4. qv. mon-
val. 35. & Dn. Rudrauff. Ita Svarezius
ait, potentiam esse causam adæquatam
actuum, habitum autem concurrere quo-
ad facilitatem. Object. (β) Actiones
consequentes & antecedentes differunt de-
finitione; E. & Specie. Antecedens pro-
batur: quia definitionem actus secundi
ingreditur primus. Respondeo, (α) ne-
gando antecedens de definitione formam
rei exprimente: nec sane obstat, quod in
definitione actionum, habitum sequenti-
um, mentio sit habitus, quem vulgo a-
ctum primum appellant. Habitus con-
fert aliquid ad actiones sequentes, & ni-
hil ad antecedentes, ergo istæ actiones dif-
ferunt specie; quos tamen voluntas, ut
causa principalis, & cum & sine habitu
producit? Iterum ad lapidem. (β) Ne-
go consequentiam: quia, diversitas defi-
nitionum, spurium est realis & specificæ
distinctionis indicium. Object. (γ) Dif-
ferunt actiones illæ forma, E. Specie.
Prob. Forma est modus, quo sunt; at is
Specie distinctus est in antecedente, a mo-
do actionis sequentis: v. g. actio justitiae
habitum antecedens dicitur *justa*, con-
quens

quens *juste facta*. Resp. (α) Non differunt forma proprie dicta & essentiali. (β) Probatio falsa est: nec enim forma actionis est *modus*, sed *conformitas*. (γ) Sed nec modus plane est diversus, quia & actio antecedens sit ex electione & consulto, non aliter ac consequens. Object. (δ) Antecedentes, inquit Piccolom. dicuntur imperfectae, quia iis deest ultima differentia, ad modum & circumstantias pertinentes, ultima autem differentia dicitur Aristotelii tota essentia: consequentes vero perfectae. E. Resp. Ultima differentia quæ actionibus consequentibus supervenit, non est essentialis, sed accidentalis, & in gradu consistit, species vero non mutat. Object. (ε) Antecedentes sunt equivoce tantum morales, quia non procedunt a habitu. E. Specie differunt. Resp. Actio a habitu procedens, καὶ ἔχοντι moralis quidem appellatur; Sed & actio habitum antecedens: quia nihil deest illi, quod moralitatem constituit. A categorica pura ad exclusivam non valet cons. Object. (Ϛ) Causa & effectum distinguuntur essentialiter: actiones antecedentes sunt causa consequentium. E.

T t g   Resp.

Resp. (α) Major non est universaliter vera. (β) Minor procedit de causa instrumentalis, non principali; De causa in genere nature, non vero in genere morum, quatenus utraque consideratur, ut legi conformis & honesta. Manet ergo, realem & specificam non inveniri inter illas distinctionem; sed tantum gradusalem, & accidentalem.

§. X.

Solet etiam quæri IV. de connexione Virtutum, utrum sit necessaria? Quæ questione temperate est neganda: Scilicet de connexione totali & necessaria; non vero de aliquali & possibili. Quæritur etiam V. An virtutes Ethnicorum DEO placeant? Circa hanc questionem in excessu pecant, Arminiani, Weigeliani, Pontificii, Zwinglius, & gener ejus Gualterius, Wendelinus, Sobnius &c. quamvis Zwinglium probabiliter tantum & topice in exposit. fid. ad Reg. Christianiss. locutum dicant socii, dum dixerit eum in vita æterna visurum Herculem, Theseum, Socratem, Atistidem, Antigonom, Nummam, Camillum &c. In defectu vero videantur offendisse, ut censet Rudrauffius, Prosper,

Prosper, Anshelmus Cantuariensis, omnem
vitam infidelium peccatum esse judicans;
& Hieronymus, omnem virtutem sine
Christo vitium esse ferens. Utrum vero
illa virgula in hos sit stringenda, me-
rito dubitatur. Existimari illos (quod
salva autoritate cuiusvis) locutos fuisse
de virtute, non ratione *essentiae* & con-
formitatis; sed ratione *inexistentiae* &
subjecti; nec tam de virtute moraliter
considerata, quam *theologice*: Rectissi-
me ergo dicitur, quod irregenitorum o-
pera, (loquendo theologice) utcunque ra-
tione honestatis & secundum rectam ra-
tionem vivendi suscipiantur & fiant, *in-*
trinsicæ non sint bona, et si *comparative*
ad alia irregenitorum opera, sint minus
mala & non turpia. Hulsemann. Vide
passim *Theologos*, & in illis quoque D.
D. Osiand. *theol. moral. c. 15.* Placent
ergo DEO, si sint legi conformes, ratio-
ne *essentiae* non *inexistentiae*; per se, non
ratione *subjecti*, quod irregenitum: pla-
cent complacentia generali, non *specia-*
li; legaliter quodammodo, nullatenus
Evangelice. placent, inquam, non *sal-*
vant; quia **CHRISTUM** ignorant, in
que

quo solo & unico est nostra salus, Act. xv: 12. quia DEUM ignorant quoad essentiam & attributa, in quo cardo salutis, Joh. xvii. 3: quia fide carent, quam requirit DEUS, Heb. xi. 6. Si queratur, VI. An virtus recipiat magis & minus? Responderi potest, recipere ratione existentiae & in subiecto; quia videmus alios quam alios esse vel fortiores, vel liberaiores, vel justiores: non vero recipere ratione essentiae, definitionis, & absolute. VII Ad quæstionem, An virtutis habitus sit prestantior, quam actio? respondetur, quod actio habitum consequens, eundem includens, & complexa, sit præstantior habitu: partim, quia habitus est propter actionem; partim, quia actio perficit habitum, imo ipsum agentem & alios; habitus autem sine actione habentem tantum perficit; partim, quia actio præmio afficitur, non habitus. Conf. Arist. lib. I. Eth. c. 8. & 4. & Ven. del. lib. 2. cap. 3. 10. VIII. Quærenti, an quis habitu virtutis possit abuti, vel plane non uti? respondetur; Habitum virtutis, qua talis, neminem posse abuti; facile vero sub specie ejusdem, occultatio habitu contrario, posse aliis imponi.

Præterea, aliis est habitus virtutis perfectus, aliis *incoatus*: ille est constans & firma qualitas, subiectum semper disponens ad bene operandum; hic vero facile mobilis in utramque partem. IX. Si quis querat, *an virtuosus possit affici tristitia?* Dic i potest, quod afficiatur: testatur enim experientia, virum honestum agre ferre aliorum enormitates. Huic accedunt exemplum CHRISTI, Math. xxvi. Pauli Rom. vii. Quod tamen de tristitia pia & moderata capiendum, 1. Cor. vii. ii. Deniq; X. *An mores animi sequantur temperamentum corporis?* responderi debet: Mores animi non simpliciter, necessario, totaliter & tanquam partem ἡγεμονικὴν, sequi temperamentum corporis; partim, quia sic homines vel virtuosi nascerentur, vel vitiosi; partim, quia sic bruta quoque animalia, quæ temperamento gaudent, forent subiecta virtutum; quorum utrumque est, Herculis cothurnos aptare insanti: Sequi tamen quodammodo, contingenter, partaliter, & ceu partem ὀργανικὴν: quod de more, non physice, sed ethice considerato, eoque non incoato, sed completo intel-

ligen-

ligendum. Merito itaque rejicimus sententiam Galeni, & illorum, qui cum sequuntur, statuentis mores simpliciter sequi temperamentum, imo animam nihil esse aliud, quam temperiem qualitatem: cui ex hæreticis, ut etiam notat D. Osiander in *Theol. morali*, subscripserunt Carpocrates, Epiphanes, Prodigus, Cajani & Antitactæ, teste Theodoreto in libro de *Divinis decretis*. De impietate Galeni vide & Hornej. *Civil. Doctr.* lib. III. c. 1. §. 4. 5. 6. Christ. Matth Syst. Eth. I. III. Vendel. I. 1. c. 4. q. 28. &c. Quæritidem solet XI. *An habitus virtutis pluribus actionibus comparandus, per omnes ex aequo introducatur, an per ultimam tantum?* Hic in diversas eunt sententias Thomas & Gabriel Biel; illo dicente, quod non quilibet actus complet generationem virtutis, sed quilibet operatur ad eam, ut disponens; & ultimus, qui est perfectior, agens in virtute omnium præcedentium, educit eam in actum, sicut etiam est in multis guttis cavitibus lapidem. II. 2.º qv. 24. a. 6: ad 2: hoc vero contrarium statuente, II. Sent. Dist. 23. q. 4. 3. dub. 4. Cum habitus & virtus,

inquit

inquit, generatur ex actibus, quilibet a-
ctus gignit aliquam partem habitus, quam
vocamus gradum: partem dico certæ
intensionis, maiorem vel minorem, se-
cundum quod ipse actus est perfectior, vel
minus perfectus: puta, secundum quod
est diuturnior, aut etiam majori **comatu**
potentiae elicitor &c: Exemplum gutta-
rum lapidem cavantium in Thomas
contorquet: nam quælibet gutta aliquid
operator in cavando lapide, licet imper-
ceptibiliter: *Gutta cavat lapidem, non
vi, sed saepe cadendo.* Posteriorem hanc
sententiam, ut veriorem, hic tenendam
judicamus. Nec tamen mox hinc sequi-
tur, *babitum virtutis moralis, per quem
libet actum moralem bonum, etiam remis-
sum, posse gigni,* quemadmodum non-
nulli dicunt Scholastici cum Conimbric-
censibus: quamvis & hæc addatur limita-
tio: nisi ex parte subjecti aliquid inter-
veniat impedimenti: quia, conditio im-
possibilis æquipollet simplici negato.
Tandem si quis quærat XII. *Qui fa-
tum, quod prudentia reliquis virtutis-
bus moralibus non accensit?* Respon-
deri potest, (i) id factum esse ex Ethis
corum

corum perplutium, Aristotelisq; consuetudine. (2) Quia prudentia est a reliquis virtutibus moralibus distincta, earumque directrix. (3) Quia, aut prudentia est recta ratio, dirigens virtutem tantum moralem; aut est ratio virtutem moralem applicans ad diversos status, politicum & economicum: si prius, tantum a virtute differt prudentia, quantum dirigens a directo; & sic de ea constat, quodnam ejus sit officium ex indole rectae rationis practicæ, de qua supra: si posterius, cum non ex parte practicæ Philosophiæ generali, Ethica, est pertinenda; sed e tota Philosophia practica, in sua latitudine tali: imo ex usu rerum, studiosa historiarum lectione &c. Neq; prudentiam communem omnium virtutum moralium formam esse dicim⁹ cum Stoicis, cum sic omnis virtus moralis, ut collegit Plato, foret unam quid, non plures formæ distinctæ; quod tamen absurdum. Hic autem distinguendum, inter formam Virtutis Specificam, quæ est omni virtuti morali communis, estq; conformitas cum lege, seu mediocritas; & formam individualēm, quæ ut Specificam includit, ita ex objecto peculiarem assumit determinationem: sic fortitudine non est liberalitas.

QUEST.

CLAUDIUS HOLSTIUS A.

Δι ἀνάγρ.

STILO VALIDUS AC HUS.

Ἐξεργασία:

CLAUDIUS ut fiat VALIDUS pietate
STILOCβ
HOLSTIUS, æquè AC hus, martyr ut iste
pius!

Optat L. Mq.

ENEUALD. SUEN. Q. G. A.
SS. Th. D.

Optimæ spesi Juveni,

DN. CLAUDIO HOLSTIO,
Regiae Acad. alumno studiosissimo;
*In doctrina morum semet publicè disputando
exercenti:*

Vere novo veniunt flores & gramina, Titan
Cum rutilans celso surgit in axe poli;
HOLSTI Castalidum flos & genuina propago
Veris nunc nactus commoda magna, cape
Quæ tibi mox Charites ostentat munera, Pindi
Collibus ista fluunt; sic tua messis erit
Felix, & multo pensabis scenore qvondam
Dulce solum patriæ; cur tibi Musa favet.

Sed etiasmate hoc animitus
gratulatur

JACOB. FLACHSENIUS.

SAC.REG.MAJESTATIS

Alumno perquam industrio,
Ornatissimo

DN. CLAUDIO HOLSTIO,
Amico & patriotae suo dilectissimo, de
Virtute morali, Vitiisque tolerter publice
disputanti, αὐτοσχεδίασμα:

Hesiodus,

Μῆτρα Φυλάσσεινται: καὶ πὸς δὲ εἰ τὰ στή^{άριστος.}

Ne properes nimium, medio tutissi-
mus ibis,

Qui docuit quondam, nonne Theognis erat?
Nonne erat Hesiodus, docuit qui tempora
quondam,

Virtutisque sacro carmine (crede) viam?

Mensuram serva, modus est pulcerri-
ma virtus:

Omne nocet nimium, nil mediocre nocet.

Holstius, Hesiodus certant: venit, ecce,
Theognis,

De medio palmam, qui facit his dubiam.

Quod animo quam apparatu
paratori dedit

AND. WANOCCHIUS

Doctissimo

DN., CLAUDIO HOLSTIO,
Cathedram philosophicam feliciter
ascendenti!

Turgida bursa, favor, nec non, dum
splendida Phyllis,
Suffenos multos, laudis diadema te do-
nant,

Sordet tunc virtus, virtutis gloria
sqvalet :

Fata ast virtuti servabunt præmia cla-
ra.

Allicit hinc, Noster, virtutem carmi-
ne lingvæ,

O felix virtus! virtus qvæ tempora
cingit!

Boni omnis amicitiaeque causâ bac-
paucissima fudit extempora-
nea crena.

J. MUNSTERI.

CLAUDIUS HOLSTIUS

ABOEN:

Per Araypau:

SUIS ILLE, SUIS BONO SUDAT.

Explicatio.

Expressit fallax brutis vulpecula quoniam

(Cum dentes inter praeda feralis erat)

Effatum miserum: Vulpi sudavimus omnes,

Abstulit hac longo quodque labore datum.

En sic per multos & itidem Rhamnusia fallit,

Heic nisi quis cupiat mentis habere decus,

Lubrica quem nunquam potuit fortuna

movere;

Sed Patriae BONO, SUDAT & ILLE
SUIS.

HOLSTIUS ista probe jam jam novisse
videtur,

Ad culmen praelens calcar &omen habet.

Reliquit

CHRISTOPH: ALANUS.